

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Згода Юлія Анатоліївна КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ШАХРАЙСЬКИХ СХЕМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.	708
Кухарук Ігор Миколайович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК СКЛАДОВОЇ АДВОКАТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ .	710
Ляховецький Сергій Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИН СМЕРТІ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ, ЗАМАСКОВАНИХ ПІД САМОГУБСТВО	712
Макогін Ірина Володимирівна ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВІПІЗНАННЯ ПІДОЗРЮВАНОГО ЯК ВАЖЛИВА СЛІДЧА (РОЗШУКОВА) ДІЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ З НЕОБЕРЕЖНОСТІ	715
Мунтяну Юліан Іванович ОКРЕМІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.	718
Мурашко Анастасія Сергіївна «ПРОФІЛЮВАННЯ» ТА «МОДЕЛЮВАННЯ» ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.	720
Паламарчук Олексій Олександрович ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ВЧИНЕННЯ КРАДІЖОК ОРГАНІЗОВАНИМ ЗЛОЧИННИМ УГРУПУВАННЯМ.	723
Пишненко Ірина Юріївна КРИМІНАЛІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОВЕДІНКИ ПІДОЗРЮВАНОГО ТА ПОТЕРПІЛОГО	726
Радецький Сергій Віталійович ЩОДО СУТНОСТІ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ	728
Сон Людмила Анатоліївна ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПОВИХ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИКРАДЕННЯМ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	730
Стародубов Олександр Сергійович ВЗАЄМОДІЯ ПРОКУРОРА З ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННІ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ.	732
Черниш Юрій Петрович КЛАСИФІКАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ	735
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	739

матеріали практики, вказана норма реалізується крізь призму дискреційних повноважень слідчого, який посиляючись на таємницю досудового розслідування самостійно визначає, які матеріали надати для ознайомлення під час розслідування кримінального провадження, а іноді намагаючись отримати тактичну перевагу над стороною захисту не надає дані, які є необхідними для проведення захисником експертизи на договірних засадах у межах повноважень визначених у КПК України. Опрацьовані нами кримінальні провадження свідчать, що доволі часто така ситуація має місце під час розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи, де відповідні експертні висновки є основою для кваліфікації окремих видів кримінальних правопорушень, наприклад під час розмежування складів злочинів передбачених ч.1 ст. 115 КК України та ч.2 ст. 121 КК України, а також ч.1 ст. 115 КК України та ч.119 КК України. Крім того, така тактична модель поведінки слідчого характерна й під час розслідування окремих видів кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту. Крім того, окрема проблема виникає у разі призначення слідчим експертизи на початковому етапі досудового розслідування щодо об'єктів, які втрачають свою здатність для повторного експертного дослідження, зважаючи на їх кількість, фізико-хімічні особливості та інші параметри.

Підсумовуючи, необхідно відзначити, що вказана проблема не підлягає комплексному та повному вирішенню, водночас, з метою оптимізації забезпечення принципу змагальності потребує чітка фіксація у КПК України обов'язку сторони обвинувачення надавати на законну вимогу адвоката для ознайомлення та можливості копіювання усі матеріали кримінального провадження, які необхідні для призначення конкретного виду експертного дослідження.

Ключові слова: адвокатське розслідування, кримінальне провадження, висновок експерта.
Keywords: lawyer's investigation, criminal proceedings, expert opinion.

Ляховецький Сергій Олександрович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової
діяльності*

ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИН СМЕРТІ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ, ЗАМАСКОВАНИХ ПІД САМОГУБСТВО

Розслідування вбивств, замаскованих під самогубство, є одним з найскладніших напрямів роботи правоохоронних органів. Встановлення істинної причини смерті особи має вирішальне значення для визначення юридичної кваліфікації діяння, встановлення винних осіб та забезпечення справедливості. Часто такі злочини ретельно плануються, і їх інсценування під самогубство покликано ускладнити чи взагалі унеможливити їхнє розкриття. У зв'язку з цим, правоохо-

ронні органи повинні мати спеціальні знання, практичні навички та методики, які дозволяють ефективно розслідувати подібні випадки.

Встановлення причини смерті є ключовим етапом криміналістичного дослідження. Причина смерті – це патологічний процес, який безпосередньо призвів до летального результату. Правильне визначення причини смерті дозволяє відрізнити природну смерть від насильницької, а також класифікувати останню за видами – вбивство, самогубство, нещасний випадок тощо. Процедура встановлення причини смерті регламентується Кримінальним процесуальним кодексом України, Законом України «Про судово-медичну експертизу», а також відомчими нормативно-правовими актами Міністерства охорони здоров'я та Міністерства внутрішніх справ. Судово-медична експертиза виступає основним інструментом, який дозволяє дати науково обґрунтовану відповідь на питання про причину смерті.

У випадках, коли є підозра, що самогубство могло бути інсценованим, судово-медична експертиза є головним джерелом об'єктивної інформації. Судовий експерт вивчає характер ушкоджень, наявність ознак боротьби, посмертні зміни тощо. Важливо звертати увагу на локалізацію, глибину, кут та напрям поранень, що може свідчити про те, чи міг потерпілий самостійно нанести собі такі травми. До ознак, які можуть свідчити про інсценування самогубства, відносяться: нетипове місце для самогубства; відсутність слідів характерної передсмертної активності; наявність множинних або несумісних із життям ушкоджень; неприродне положення тіла; сліди зв'язування, боротьби, оборонних поранень; відсутність знаряддя самогубства на місці події або наявність його зі сторонніми відбитками; невідповідність показів свідків об'єктивним даним [1].

Аналіз вмісту крові, сечі, шлункового соку дозволяє виявити отруйні речовини, алкоголь, наркотики, що може свідчити про попереднє отруєння або введення потерпілого в безпорадний стан. Мікроскопічне дослідження тканин дозволяє встановити давність ушкоджень, що також є важливим для реконструкції події. Огляд місця події повинен здійснюватися з максимальною увагою до деталей. Особливу увагу приділяють положенню тіла, наявності предметів, які могли бути використані для інсценування, слідам крові, слідам взуття, відбиткам пальців. Сучасні технології, як-от 3D-сканування місця події, фотограмметрія, аналіз ДНК, відео- та фотофіксація значно підвищують якість та об'єктивність дослідження.

Важливим аспектом є встановлення особистих характеристик загиблого: наявність або відсутність суїцидальних намірів, проблеми у сім'ї, на роботі, психічні розлади. Опитування родичів, друзів, колег, аналіз особистих щоденників, листування, соціальних мереж може дати відповіді на запитання про мотиви до самогубства або їхню відсутність. Поведінка осіб, які першими знайшли тіло, а також тих, хто останнім бачив потерпілого живим, є предметом окремого аналізу. Протиріччя у свідченнях, нервовість, ухилення від відповідей можуть свідчити про приховування істини. Використання поліграфа, аналіз мікровиразів обличчя, поведінкових реакцій – усе це доповнює загальну картину.

Частим випадком є інсценування повішення. При цьому увагу звертають на розташування вузла петлі, глибину борозни, наявність підставки, з якої начебто стрибнув потерпілий. Якщо немає пошкоджень шийного відділу хребта, а борозна неглибока – є підстави вважати, що смерть настала до моменту повішення. У випадках падіння з висоти важливо з'ясувати, чи міг потерпілий самостійно залізти на дах, балкон, чи є наявні свідки. Аналізуються траєкторія падіння, характер переломів, сліди на поверхні, з якої, за версією слідства, стався стрибок. Отруєння часто використовується для маскування вбивства під самогубство. Проте наявність рідкісних або складно виявлюваних отрут, а також ознаки, що вказують на примусове введення речовини, можуть бути викриті за допомогою токсикологічного дослідження.

Недостатня підготовка працівників слідчих органів, їхня необізнаність із методами розслідування інсценованих самогубств призводить до втрати доказів, неправильних висновків та закриття справ на ранніх етапах. Відсутність чітких алгоритмів дій у подібних випадках, формалізм у підході до кваліфікації смерті як самогубства без належної перевірки створюють передумови для безкарності злочинців. Необхідне запровадження спеціальних тренінгів для слідчих, інвестування у судово-медичну інфраструктуру, оновлення нормативної бази з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Поряд з тим, варто звернути увагу на міжнародний досвід розслідування вбивств, замаскованих під самогубство. Наприклад, у Німеччині діє єдина методика оцінки ймовірності самогубства, яка враховує біографічні, психологічні, соціальні та судово-медичні чинники. У Великій Британії створені спеціалізовані слідчі підрозділи, які займаються винятково випадками підозрілих смертей. У США використовується практика залучення мультидисциплінарних команд, до яких входять не лише слідчі, а й психіатри, кримінологи, експерти з поведінкового аналізу. Запозичення таких практик може значно покращити результати українських розслідувань.

Особливе значення має дотримання стандартів Європейського суду з прав людини, який неодноразово вказував на обов'язок держави проводити ефективне розслідування усіх випадків насильницької смерті, навіть якщо вони на перший погляд виглядають як самогубства. У рішенні «Бузунов проти України» Суд зазначив, що влада зобов'язана не лише провести формальну перевірку, а й забезпечити незалежне, об'єктивне і ретельне розслідування із залученням усіх наявних засобів. Це накладає додаткову відповідальність на правоохоронні органи та вимагає відповідного ресурсного і методичного забезпечення [2].

Варто згадати й про випадки інсценування самогубств із корупційними або політичними мотивами, коли слідство навмисне не бажає або не може розкрити правду. Такі ситуації вимагають підвищеної уваги з боку громадськості, журналістських розслідувань, залучення міжнародних організацій. Тільки комплексний і прозорий підхід до встановлення причин смерті дозволяє гарантувати верховенство права і довіру до правосуддя.

У підсумку, встановлення причин смерті у випадках, де вбивство замасковане під самогубство, є не простою дією, а складним процесом, що вимагає високого рівня професійності, технічної оснащеності та міждисциплінарного підходу. Лише за умов повної мобілізації наявних інструментів, включаючи досвід інших країн та практику міжнародних судових інституцій, можна досягти справедливості та не допустити, щоб злочин залишився безкарним.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-правова характеристика та основи розслідування умисних вбивств : монографія / О. С. Сотула, О. С. Саїнчин, передмова Є. Л. Стрельцова. Херсон-Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 928 с.
2. Рішення Європейського Суду з Прав Людини. Захист прав людини і основоположних свобод в кримінальному судочинстві (2022-2024) / під заг. ред. Копотуна І. М. Київ : «Центр учбової літератури», 2024. 328 с.

Ключові слова: Причина смерті, самогубство, вбивство, інсценування, судово-медична експертиза, кримінальне провадження, розслідування, докази, токсикологія.

Keywords: Cause of death, suicide, murder, staging, forensic examination, criminal proceedings, investigation, evidence, toxicology.

Макогін Ірина Володимирівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики, детективної та оперативно-розшукової
діяльності*

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ПІДОЗРЮВАНОГО ЯК ВАЖЛИВА СЛІДЧА (РОЗШУКОВА) ДІЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ З НЕОБЕРЕЖНОСТІ

Коли обставини кримінальної події є надзвичайно заплутаними, а свідчення свідків неповними або ж нелогічними, правильна ідентифікація підозрюваних у вбивстві з необережності осіб стає вкрай необхідною та важливою.

Пред'явлення для впізнання є однією з ключових слідчих дій, що відіграє важливу роль при розкритті кримінальних правопорушень, зокрема вбивств через необережність, хоча така дія не носить обов'язкового характеру, однак має особливе значення.

Цей процес передбачає надання свідкам або потерпілим можливості впізнати особу, яка пов'язана із злочином. Різні учасники кримінального провадження, такі як свідки, потерпілі та підозрювані, можуть здійснювати впізнавання, але лише за умови, що вони раніше дійсно бачили впізнавану особу і здатні ідентифікувати її під час проведення слідчої дії. Така дія допомагає швидко встановити істину у справі та забезпечити притягнення до відповідальності особи, що вчинила вбивство через необережність.